

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 316.342.6

СТАТИСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНАЛІЗУ СОЦІАЛЬНОЇ СТРАТИФІКАЦІЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ НЕРІВНОСТІ НАСЕЛЕННЯ КРАЇНИ

© 2017 АКСЬОНОВА І. В.

УДК 316.342.6

Аксьонова І. В.

Статистичне забезпечення аналізу соціальної стратифікації та економічної нерівності населення країни

Мета статті полягає в узагальненні теоретико-методичного й інформаційно-аналітичного забезпечення статистичного дослідження економічної і соціальної стратифікації в суспільстві та проведенні аналізу диференціації населення України за економічною складовою соціальної нерівності. Розглянуто теоретико-методичний рівень дослідження та виділено критерії соціального розшарування та нерівності в суспільстві, системи, моделі та теорії соціальної стратифікації населення. Як інструментарне забезпечення розглянуто показники соціальної та економічної статистики відносно диференціації населення за рівнем доходів. В результаті проведеного аналізу зроблено висновок, що економічна нерівність населення призводить до змін у соціальній структурі, що вимагає формування нової соціальної стратифікації суспільства. Основу соціальної стратифікації складають показники добробуту населення, які потребують всебічного вивчення. Перспективами подальших досліджень у цьому напрямку є аналіз складових економічної нерівності, які обумовлюють і впливають на соціальну стратифікацію населення в країні, на формування середнього класу, а також дослідження компонентів індексу людського розвитку як взаємозворотного показника соціально-економічної нерівності населення.

Ключові слова: соціальна стратифікація, економічна нерівність, соціальна нерівність, страти, диференціація доходів, нерівномірність у суспільстві, статистичне забезпечення аналізу.

Рис.: 3. Табл.: 4. Бібл.: 32.

Аксьонова Ірина Вікторівна – кандидат економічних наук, доцент, кафедра статистики та економічного прогнозування, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (пр. Науки, 9а, Харків, 61166, Україна)

E-mail: ivaksonova@gmail.com

УДК 316.342.6

UDC 316.342.6

Аксенова И. В. Статистическое обеспечение анализа социальной стратификации и экономического неравенства населения страны

Aksyonova I. V. Statistical Support for Analysis of the Social Stratification and Economic Inequality of the Country's Population

Цель статьи состоит в обобщении теоретико-методического и информационно-аналитического обеспечения статистического исследования экономической и социальной стратификации в обществе и проведении анализа дифференциации населения Украины по экономической составляющей социального неравенства. Рассмотрен теоретико-методический уровень исследования, и выделены критерии социального расслоения и неравенства в обществе, системы, модели и теории социальной стратификации населения. В качестве инструментального обеспечения рассмотрены показатели социальной и экономической статистики относительно дифференциации населения по уровню доходов. В результате проведенного анализа сделан вывод, что экономическое неравенство населения приводит к изменениям в социальной структуре, что требует формирования новой социальной стратификации общества. Основу социальной стратификации составляют показатели благосостояния населения, которые требуют всестороннего изучения. Перспективами дальнейших исследований в данном направлении является анализ составляющих экономического неравенства, которые обуславливают и влияют на социальную стратификацию населения в стране, на формирование среднего класса, а также исследование компонентов индекса человеческого развития как взаимобратного показателя социально-экономического неравенства населения.

The aim of the article is to summarize the theoretical and methodological as well as information and analytical support for statistical research of economic and social stratification in society and conduct an analysis of the differentiation of the population of Ukraine in terms of the economic component of social inequality. The theoretical and methodological level of the research is studied, and criteria for social stratification and inequalities in society, systems, models and theories of social stratification of the population are singled out. The indicators of social and economic statistics regarding the differentiation of the population by income level are considered as the research tools. As a result of the analysis it was concluded that the economic inequality of the population leads to changes in the social structure, which requires formation of a new social stratification of society. The basis of social stratification is indicators of the population well-being, which require a comprehensive study. Prospects for further research in this area are the analysis of the components of economic inequality that determine and influence the social stratification of the population of the country, the formation of the middle class, and the study of the components of the human development index as a cross-currency indicator of the socio-economic inequality of the population.

Keywords: social stratification, economic inequality, social inequality, strata, income differentiation, unevenness in society, statistical support of analysis.

Fig.: 3. Tbl.: 4. Bibl.: 32.

Aksyonova Irina V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Department of Statistics and Economic Forecasting, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9a Nauky Ave., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: ivaksonova@gmail.com

Рис.: 3. Табл.: 4. Библ.: 32.

Аксенова Ирина Викторовна – кандидат економічних наук, доцент, кафедра статистики і економічного прогнозування, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (пр. Науки, 9а, Харків, 61166, Україна)

E-mail: ivaksonova@gmail.com

Вступ. Сучасний стан розвитку національної економіки характеризується змінами в соціальній структурі суспільства, що пов'язано як з диференціацією населення за рівнем життя, так і з розподілом суспільства на страти за комплексом різноманітних соціальних індикаторів.

Питанням соціальної стратифікації суспільства й економічної нерівності в ньому присвячені праці вітчизняних і зарубіжних учених: Е. Лібанової, Н. Римашевської, В. Масальського, П. Сорокіна, С. Кузнеця, М. Тарусіна, К. Девіса, У. Мура, П. Бурд'є, М. Кона, У. Уорнера та ін. Проведені дослідження з проблематики економічної нерівності та соціальної стратифікації [13; 14; 21; 24] дозволили виділити та узагальнити такі критерії соціального розшарування та нерівності в суспільстві [1]:

- теорія стратифікації П. Сорокіна – економічний (за доходами та багатством), політичний (за впливовістю та відношенням до влади), професійний (за професійними компетентностями, успішним виконанням соціальних ролей, володінням певними творчими навиками);
- марксистська теорія соціальної стратифікації (теорія економічного детермінізму) – засоби виробництва, поділ праці, відносини власності;
- теорія стратифікації Л. Уорнера (репутаційна теорія стратифікації) – престиж професії, рівень доходу та володіння власністю, рівень освіти;
- функціоналістська теорія соціальної стратифікації (Е. Дюркгейм, Т. Парсонс, К. Девіс, У. Мур) – якісні характеристики людини, якими вони володіють із народження; рольові (функціональні) характеристики, що визначаються набором компетентностей, якими володіє людина; характеристики, що обумовлені володінням певними матеріальними та духовними цінностями;
- теорія М. Вебера – майнова нерівність, соціальний престиж, приналежність до певних політичних кругів або партій;
- теорія П. Бурд'є – економічний (рівень доходу, наявність у власності рухомого та нерухомого майна, заощаджень, фінансових активів тощо); культурний (рівень освіти, особливі знання та вміння, стиль життя); символічний (авторитет у колективі, групі, суспільстві, престиж виконуваної справи, репутація); соціальний (соціальні зв'язки, ролі, дії);
- теорії сучасної соціології – дохід і його величина, рівень освіти, престижність професії, багатство (величина накопичених доходів), відношення до влади.

В ході проведення дослідження з'ясовано, що, незважаючи на різноманіття підходів і критеріїв соціальної стратифікації, в її основі знаходиться економічний фак-

тор, який є також причиною поглиблення нерівномірності розшарування населення в суспільстві. Економічна нерівність, в свою чергу, є не тільки важливим фактором соціальної стратифікації, а й чинником, що формує рівень соціально-економічного розвитку суспільства й виражається через показники якості життя. Поглиблене вивчення вказаних процесів на підставі формування інформаційно-аналітичного забезпечення оцінки розшарування суспільства через виділення складових економічної нерівності та факторів стратифікації є актуальним напрямком досліджень у цій проблематиці.

Мета статті полягає в узагальненні теоретико-методичного й інформаційно-аналітичного забезпечення статистичного дослідження економічної та соціальної стратифікації в суспільстві та проведенні аналізу диференціації населення України за економічною складовою соціальної нерівності.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наведених вище критеріїв соціальної стратифікації в суспільстві підтверджує, що соціальна стратифікація базується як на природній, так і на соціально-економічній нерівності між особами. Ця нерівність проявляється в соціальному житті індивідів і має ієрархічний характер. Крім того, протягом життя може відбуватися зміна соціального статусу людини, що виражається у вигляді соціальної мобільності всього населення і є важливою умовою розвитку суспільства.

Отже, в основі соціальної стратифікації знаходиться соціальна диференціація – поділ людей за групами, що співвідносяться між собою як за горизонтальною, так і за вертикальною шкалою. Порівняльний аналіз досліджень із цієї проблематики показує, що найбільш поширеною є соціальна стратифікація суспільства на основі:

- доходів домогосподарств (сімей, індивідів) за певний проміжок часу;
- накопиченого багатства у вигляді рухомого та нерухомого майна, грошових заощаджень;
- ступеня відношення до влади, тобто можливості та здатності управляти іншими людьми;
- отримання престижної професії та наявного ступеня поваги в суспільстві до неї.

Проведений аналіз дозволяє виділити дві системи соціальної стратифікації населення [13]:

- відкриті – коли в членів суспільства є можливість протягом життя змінити свій соціальний статус відповідно до своїх здібностей і зусиль. У сучасному суспільстві будь-який індивід, незалежно від статі та походження, може істотно як підвищити свій вихідний статус, так і знизити його;
- закриті – коли в членів суспільства майже не має можливості змінити статус, отриманий в силу походження. Такі системи властиві традиційним

суспільствам, де існують касти, приналежність індивідів до яких визначається походженням.

У сучасних дослідженнях зарубіжних учених для ілюстрації соціальної стратифікації використовуються такі моделі (табл. 1 [12; 20; 24]).

Залежно від господарської спрямованості країни питома вага кожної страти населення є різною. Спираючись на традиційну модель стратифікації, німецький соціолог Ф. Вурм вимінив частку окремих соціальних страт щодо всього населення (табл. 2 [27]).

Таблиця 1

Рівні соціальної стратифікації у зарубіжних моделях

Рівні стратифікації	Страта	1 модель	2 модель	3 модель
1	Вища верства	Робітники апарату управління, чиновники всіх рівнів	Вищий клас професіоналів, адміністраторів	Вищі урядовці, посадові особи державних установ центрального рівня, керуючі великих підприємств, власники великих і середніх підприємств
2		Директора великих, середніх і малих підприємств	Технічні фахівці середнього рівня	
3	Верхня частина середньої верстви	Підприємці	Комерційний клас	Керуючі та власники середніх підприємств, наймані робітники на підприємствах із іноземним капіталом
4		Одноосібні власники	Дрібна буржуазія	
5	Середня частина середньої верстви	Фахівці	Техніки та робітники, що здійснюють керівні функції	Професійні технічні, наукові робітники, юристи, викладачі, журналісти, робітники в сфері культури, службовці
6		Службовці («білі комірці»)	Кваліфіковані робітники	
7	Нижня частина середньої верстви	Робітники у сфері обслуговування («сині комірці»)	Некваліфіковані робітники	Наймані робітники робочих професій, селяни
8	Верхня частина нижньої верстви	Представники робочих професій		
9	Нижча верства	Селяни		
10	Соціально знедолені	Безробітні	Представники маргінальних груп населення	Маргінали, безробітні

Таблиця 2

Стратифікаційна модель Ф. Вурма

Страта	Частка, %
Вища верства	2
Верхня частина середньої верстви	5
Середня частина середньої верстви	14
Нижня частина середньої верстви	29
Верхня частина нижньої верстви	29
Нижча верства	17
Соціально знедолені	4

Як видно з табл. 2, в сучасному суспільстві середній клас, до якого відносяться фахівці із середньою та вищою освітою, тобто кваліфіковані робітники, займає 48 %. Різниця між нижньою та середньою верствами незначна і складає всього 2 %. У той же час частка соціально знедолених прошарків населення в 2 рази перевищує частку найбагатших людей суспільства. Ця модель Ф. Вурма є орієнтовною для зарубіжних країн і може бути використана для визначення особливостей стратифікації у кожній країні та здійснення порівняльного аналізу.

Для виділення факторів, що спричиняють наявність соціальної стратифікації населення, доцільно розглянути означення цієї категорії. Компаративний аналіз літературних джерел [2; 3; 6–8; 10–12; 15–17; 19; 22; 23; 25; 26; 29–32] дозволив узагальнити наявні поняття соціальної стратифікації, соціальної та економічної нерівності та диференціації доходів (табл. 3).

Аналізуючи категоріальний апарат дослідження (табл. 3), слід зазначити, що сучасні наукові погляди вчених на трактування дефініції соціальної стратифікації тісно зв'язані з таким економічним поняттям, як поляризація доходів населення, що підтверджує, що основою виникнення і поглиблення соціальної нерівномірності й розшарування населення в суспільстві виступає економічний фактор.

Статистичне забезпечення аналізу соціальної стратифікації та економічної нерівності населення передбачає визначення вихідних умов аналізу (рівня та цілей дослідження, одиниці сукупності) та відповідної їм інформаційної, аналітичної та методичної бази (рис. 1).

Одним із найважливіших блоків статистичного забезпечення аналізу є формування інформаційної бази. Джерелами інформації, яка може бути використана для оцінки соціально-економічної нерівності, виступають: вибіркові обстеження домогосподарств (населення), в тому

Таблиця 3

Визначення категорій дослідження

Категорія та її визначення	Джерело інформації
<i>Соціальна стратифікація</i>	
Ієрархічна диференціація соціальних груп на класи	[12]
Багатовимірна ієрархічно організована структура соціальної нерівності, яка існує в будь-якому суспільстві; процес, в ході якого групи людей ієрархічно розподіляються відповідно до певної шкали нерівності	[19]
Процес соціального відтворення, внаслідок якого верстви (страти), групи, класи виявляються нерівними між собою і групуються ієрархічно розміщені страти з різним престижем, власністю та владою	[25]
Диференціація деякої певної сукупності людей (населення) на класи в ієрархічному ранзі, яка знаходить вираження в існуванні вищих і нижчих верств, а її основою та суттю є нерівномірний розподіл прав і привілеїв, відповідальності й обов'язків, наявності або відсутності соціальних цінностей, влади та впливовості серед членів суспільства	[26]
Ієрархічно організована структура соціальної нерівності, яка існує в певному суспільстві в цей історичний проміжок часу. Таку ієрархічно побудовану структуру соціальної нерівності можна уявити як розподіл суспільства на страти	[15]
Нерівномірний доступ до дефіцитних благ і ресурсів	[15]
Поділ населення на декілька прошарків або груп, які конфліктують між собою та суттєво різняться матеріальним становищем, ціннісними позиціями й інтересами, установками та манерами поведінки	[22]
<i>Соціальна нерівність</i>	
Форма диференціації, при якій окремі індивіди, соціальні групи, верстви, класи знаходяться на різних щаблях вертикальної соціальної ієрархії і володіють нерівними життєвими шансами та можливостями задоволення потреб	[23; 30]
Відносини між індивідами та соціальними групами, що мають різний доступ до суспільних ресурсів	[8]
Нерівність позицій у багатомірному суспільному просторі як універсальна структурна характеристика суспільства у широкому розумінні, яка не фокусується на ієрархічній підпорядкованості, а фіксує нерівність позицій у різних вимірах як інституційне зумовлене явище	[3]
Независимий устрій, який гарантує суспільству, що найважливіші позиції навмисно займуть найбільш кваліфіковані особи	[17]
Нерівність у розподілі ресурсів, що є соціально значущими та цінними у конкретний час у певному суспільстві	[8]
Умови проживання людей, при яких вони мають нерівний доступ до обмежених ресурсів матеріального та духовного споживання	[10]
<i>Економічна нерівність</i>	
Відмінності між людьми й окремими групами людей за розмірами одержуваних ними доходів і накопиченого багатства	[16; 29]
Умови, за яких люди мають нерівний доступ до таких соціальних благ, як гроші, влада та престиж	[11]
Стан економіки, коли доходи розподіляються нерівномірно	[31]
Відсутність рівності в економічному розвитку регіонів	[2]
<i>Диференціація доходів</i>	
Процес утворення в суспільстві вагомих за своїм розміром підгруп, які знаходяться в діаметрально протилежних умовах за рівнем доходів	[2]
Різниця між рівнями грошових доходів різних груп населення	[7]
Різниця в рівнях грошових доходів різних класів, верств і груп населення, що зумовлена неоднаковим відношенням до засобів виробництва, створеного продукту, економічної та політичної влади тощо	[6]
Розмах коливань доходів населення, що характеризує відмінності в його матеріальному становищі	[32]

числі спеціальні тематичні обстеження населення; переписи населення; адміністративні дані, насамперед, реєстри; норми, встановлені у законодавчих і нормативно-правових актах; дані статистики праці та заробітної плати; статистики цін, торгівлі та соціальної статистики.

Інформаційні джерела про соціально-економічну нерівність у суспільстві дозволяють зібрати дані для формування системи аналітичних показників (аналітичного забезпечення) соціальної стратифікації та економічної нерівності населення, яка складається із підсистем:

Рис. 1. Блоки статистичного забезпечення аналізу соціальної стратифікації та економічної нерівності населення

1. Показники доходів і споживчих характеристик (витрат) населення.
2. Показники забезпеченості населення майном і доступу до ресурсів.
3. Показники житлових умов і комфортності житла.
4. Показники доступу до послуг соціальної сфери та соціального захисту населення.
5. Показники ринку праці та продуктивної зайнятості.
6. Показники доступності фінансово-економічних ресурсів для різних верств населення.

Методичним забезпеченням аналізу соціальної стратифікації та економічної нерівності населення виступають: структурно-динамічний аналіз, коефіцієнти концентрації Лоренса та Джині, графічний метод у вигляді кривої Ло-

ренца, індексний метод, інтегральний метод, метод порядкових характеристик рядів розподілу.

Як було зазначено вище, економічну складову соціальної нерівності населення країни характеризують доходи. При статистичному дослідженні нерівномірність розподілу доходів аналізують на підставі коефіцієнта фондів і коефіцієнта Джині.

Коефіцієнт фондів (коефіцієнт диференціації доходів, або децильний коефіцієнт) характеризує ступінь розшарування суспільства та показує відношення середнього рівня доходів 10 % найбагатших до середнього рівня доходів 10 % найбідніших громадян (рис. 2 [18]). Згідно з рекомендацією ООН перевищення коефіцієнтом фондів значення у 8–10 разів здатне призвести до соціальної нестабільності в країні.

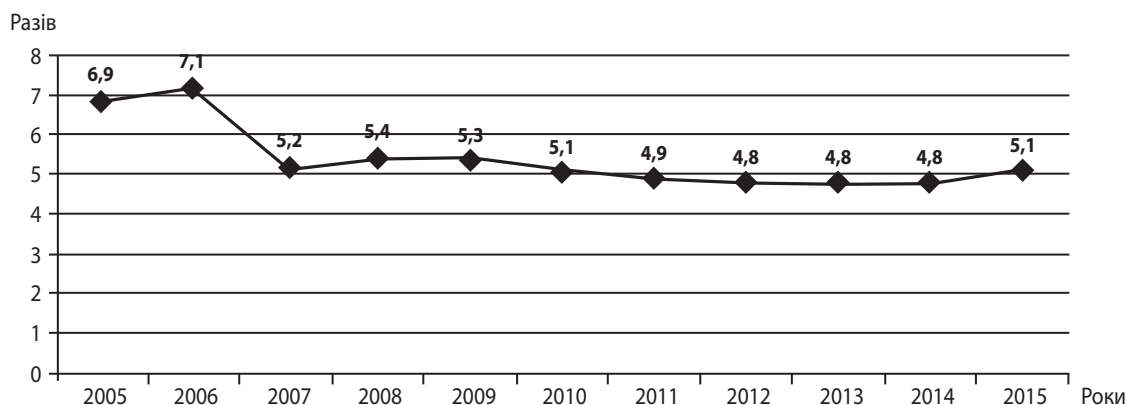

Рис. 2. Динаміка коефіцієнта фондів в Україні

Як видно з рис. 2, співвідношення загальних доходів 10 % найбільш і найменш забезпечених верств населення не перебільшує граничних значень децильного коефіцієнта фондів, що свідчить про достатньо стабільне становище в суспільстві. У той же час слід зазначити, що йдеться про співвідношення загальних, а не грошових доходів, яке буде значно більше.

Статистичні дані свідчать, що на кінець 2015 року підвищення коефіцієнта фондів свідчить про зростання ступеня диференціації між самими багатими та самими бідними громадянами країни. Найгірше значення коефіцієнта фондів спостерігалось в 2006 році (7,1 разу), потім він знизився до рівня 4,8–5,2 разу і був відносно стабільним протягом останніх 9 років. Тенденція зниження цього ко-

ефіцієнта починаючи з 2006 по 2012 роки була незначною і формувалася в основному завдяки соціальним програмам із боку уряду.

Коефіцієнт Джині – це індекс концентрації доходів, наближення якого до одиниці збільшує ступінь нерівності доходів населення країни (рис. 3 [18]).

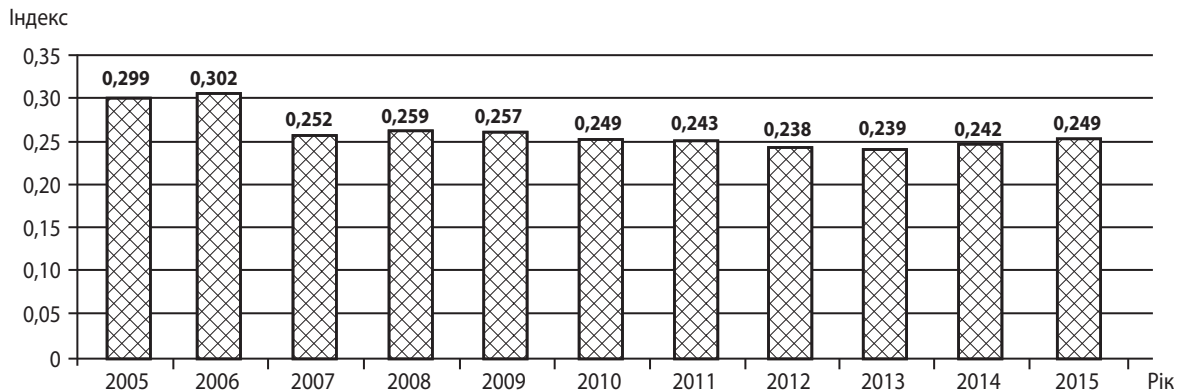

Рис. 3. Динаміка коефіцієнта концентрації доходів (індексу Джині) в Україні

Динаміка коефіцієнта Джині (рис. 3) свідчить про те, що бідність в українському суспільстві суттєво не знижувалась навіть у відносно стабільні економічні періоди. В країні існує значна верства населення, реальні доходи якої нижче прожиткового мінімуму, у той же час має місце верства населення з дуже високими доходами. Все це ще раз підтверджує наявність значного розшарування населення України за рівнем економічної забезпеченості та відсутності в країні середнього класу й необхідності його формування.

Диференціація населення за рівнем доходів не тільки відображає тенденції у життєвому рівні населення,

а й формує рівень соціально-економічного розвитку країни, що може бути виражений через індекс розвитку людського потенціалу (індекс людського розвитку), динаміку якого згідно зі звітами ООН [4; 5; 9] наведено в табл. 4.

Показник, що дорівнює 0,747 (в 2015 році), належить до високої категорії людського розвитку – що ставить Україну на 81 позицію з 188 країн і територій. За період з 1990 по 2015 рр. значення $I_{рлп}$ України зросло з 0,705 до 0,747, або на 6 %.

Таблиця 4

Динаміка індексу розвитку людського потенціалу з 1990 по 2015 рр.

Рік	Значення $I_{рлп}$ України	Рейтинг України за $I_{рлп}$	Кількість країн у рейтингу
1990	0,705	46	141
2000	0,668	75	158
2005	0,713	72	174
2008	0,729	72	175
2010	0,726	82	187
2011	0,73	83	187
2012	0,733	83	187
2013	0,734	83	187
2014	0,747	81	188
2015	0,747	81	188

Індекс людського розвитку України за 2015 рік приймає значення вище середнього значення для країн із високим рівнем людського розвитку (0,735), середнього для країн Європи та Центральної Азії (0,738) та середнього по світі (0,702). Але, за даними Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України [28], темпи розвитку України згідно з цим показником нижчі, ніж в інших країнах. Так, країни першої групи (з найвищим рівнем людського розвитку) підвищили ІЛР на 0,083 позиції, тобто майже в 2 рази більше, ніж Україна; другої групи

(куди входить й Україна) – на 0,128 позицій, тобто в 3 рази більше, ніж Україна.

Крім того, доцільно окремо аналізувати розвиток країни за складовими індексу людського розвитку, оскільки не завжди значення індексу в різних країнах зі схожим рівнем доходу населення однакові, й навпаки.

Висновки. Отже, проведений аналіз дозволяє дійти висновку, що економічна нерівність призводить до змін у соціальній структурі населення, що вимагає формування нової соціальної стратифікації суспільства, дослідження

якої має велике значення для оцінювання й аналізу процесів, що відбуваються у суспільстві, умов і тенденцій його подальшого розвитку.

Подальші дослідження цієї проблеми доцільно спрямувати на аналіз складових економічної нерівності, які обумовлюють і впливають на соціальну стратифікацію населення у країні, на формування середнього класу.

Крім того, на окрему увагу заслуговує проблема формування й оцінювання якості життя через показник людського розвитку, який акумулює у собі ступінь соціального, економічного та демографічного розвитку суспільства та виступає взаємозворотним показником відносно процесу соціально-економічної стратифікації суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

- Аксьонова І. В. Економічна нерівність і соціальна стратифікація суспільства // Матеріали Міжнародної наукової конференції «Economic development and heritage by Simon Kuznets» (26–28 травня 2016 р.). Харків: ФОП Лібуркіна Л. М., 2016. С. 315–318.
- Гвелесіані А. Г. Диференціація грошових доходів населення: сутність і механізм регулювання: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.07. Київ, 2007. 19 с.
- Детермінанти соціально-економічної нерівності в сучасній Україні: монографія/за ред. О. М. Балакіревої. Київ: НАН України; Ін-т економіки та прогнозування, 2011. 592 с.
- Доклади о развитии человека. URL: <http://www.un.org/ru/development/hdr/>
- Доклад о человеческом развитии 2015. URL: http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr15_standalone_overview_ru.pdf
- Економічна енциклопедія: у 3 т. Т. 2/за ред. С. В. Мочерного. Київ: Академія, 2000. 864 с.
- Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера/за ред. Р. Дяківа. Київ: Міжнар. екон. фундація, 2000. 703 с.
- Зотова М. Є. Соціальна нерівність: поняття та сутність термінології. *Економічний форум*. 2013. № 2. С. 301–307.
- Индекс развития человеческого потенциала. URL: <http://gtmarket.ru/ratings/human-development-index>
- Ільчук Л. І., Давидюк О. О., Кривобок Ю. В. Соціальна політика в умовах поглиблення соціальної нерівності в Україні. Херсон: Вид-во “ПП Вишемирський”, 2010. 376 с.
- Костылева Л. В., Гулин К. А. Социально-экономическое неравенство населения. URL: <http://www.rumvi.com/products/ebook/B5/25f13624-4aa2-45c4-8876-53f8a8c9713b/preview/preview.html>
- Кравченко А. И. Социология. М.: Академ. проект, 2002. 736 с.
- Критерии стратификации. URL: <http://www.grandars.ru/college/sociologiya/kriterii-stratifikacii.html>
- Нерівність в Україні: масштаби та можливості впливу/за ред. Е. М. Лібанової. Київ: Ін-т демографії та соц. досл. ім. М. В. Птухи НАН України, 2012. 404 с.
- Поняття соціальної стратифікації та її характеристики. URL: <http://studies.in.ua/socialna-polityka-derzhavy/3454-ponyattya-socjalnoyi-stratifikaciyi-ta-yiyi-harakteristiki.html>
- Рівень життя, нерівність і людський розвиток. URL: http://pidruchniki.com/15510518/ekonomika/riven_zhittya_nerivnist_lyudskiy_rozvitok
- Руссо Ж.-Ж. О причинах неравенства // Антология мировой философии: в 4 т. (Т. 2). М.: [б. и.], 1970. С. 560–567.
- Державна служба статистики України: офіц. сайт. URL: www.ukrstat.gov.ua
- Словарь по обществознанию/под ред. Ю. Ю. Петрунина. М.: КДУ, 2006. 512 с.
- Современные подходы к исследованию социальной стратификации в КНР. URL: <http://pnu.edu.ru/media/vestnik/articles/560.pdf>
- Сорокин П. А. Социальная стратификация и мобильность. URL: https://sociology.mephi.ru/docs/sociologia/html/sorokin_soc_strat_mobile.html
- Социальная поляризация. URL: http://mirslovari.com/content_soc/poljarizacija-socialnaja-620.html#ixzz2GjkJQipp
- Соціальне розшарування суспільства і соціальна нерівність. URL: <http://um.co.ua/9/9-8/9-83323.html>
- Соціальна стратифікація і мобільність. URL: http://pidruchniki.com/18421120/sotsiologiya/teoriya_sotsialnoyi_stratifikatsiyi
- Соціальна структура суспільства: тенденції її розвитку, основні види та елементи. URL: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/sociology/9697/>
- Соціальна стратифікація. URL: http://pidruchniki.com/1435012037747/filosofiya/sotsialna_stratifikatsiya
- Тихомирова Є. Б. Основы социологии. Київ: [б. в.], 1996. 310 с.
- Украина по индексу человеческого развития заняла 81 место. URL: <http://forbes.net.ua/news/1407743-ukraina-po-inkesu-chelovecheskogo-razvitiya-zanyala-81-mesto>
- Шевяков А. Ю. Экономическое неравенство: тормоз демографического роста. М.: ИСПН РАН, 2009. 15 с.
- Шкаратан О. И. Социология неравенства. Теория и реальность. М.: ИД Высшей школы экономики, 2012. 526 с.
- Экономическое неравенство. Кривая Лоренца. Государственная политика социальной защиты населения в Украине. URL: <http://studopedia.org/14-19898.html>
- Экономическая энциклопедия/под ред. Л. И. Абалкина. М.: Экономика, 1999. 1055 с.

REFERENCES

- Aksyonova, I. V. "Ekonomiczna nerivnist i sotsialna stratifikatsiia suspilstva" [Economic inequality and social stratification of society]. *Economic development and heritage by Simon Kuznets*. Kharkiv: FOP Liburkina L. M., 2016.315-318.
- Determinanty sotsialno-ekonomichnoy nerivnosti v suchasnyy Ukraini* [Determinants of socio-economic inequality in modern Ukraine]. Kyiv: NAN Ukrainy; In-t ekonomiky ta prohnozuvannia, 2011.
- "Doklady o razvitii cheloveka" [Reports on human development]. <http://www.un.org/ru/development/hdr/>
- "Doklad o chelovecheskom razvitii 2015" [The human development report 2015]. http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr15_standalone_overview_ru.pdf
- Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy: ofits. sait. www.ukrstat.gov.ua
- Ekonomiczna entsyklopediia* [Economic encyclopedia]. Vol. 2. Kyiv: Akademiia, 2000.
- Entsyklopediia biznesmena, ekonomista, menedzhera* [Encyclopedia of businessman, economist, Manager]. Kyiv: Mizhnarodna ekonomichna fundatsiia, 2000.
- "Ekonomiche skoye neravenstvo. Krivaya Lorentsa. Gosudarstvennaya politika sotsialnoy zashchity naseleniya v Ukraine" [Economic inequality. Lorenz Curve. The state policy of social pro-

tection of population in Ukraine]. <http://studopedia.org/14-19898.html>

Ekonomicheskaya entsiklopediya [Economic encyclopedia]. Moscow: Ekonomika, 1999.

Hvelesiani, A. H. "Dyferentsiatsiia hroshovykh dokhodiv naselennia: sutnist i mekhanizm rehuliuвання" [Differentiation of population incomes: the nature and mechanism of regulation]. *avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.07*, 2007.

Ilchuk, L. I., Davydiuk, O. O., and Kryvobok, Yu. V. *Sotsialna polityka v umovakh pohlyblennia sotsialnoi nerivnosti v Ukraini* [Social policy in the conditions of deepening social inequality in Ukraine]. Kherson: Vyd-vo «PP Vyshemyrskiy», 2010.

"Indeks razvitiya chelovecheskogo potentsiala" [The index of human development]. <http://gtmarket.ru/ratings/human-development-index>

"Kriterii stratifikatsii" [The criteria for stratification of]. <http://www.grandars.ru/college/sociologiya/kriterii-stratifikatsii.html>

Kostyleva, L. V., and Gulin, K. A. "Sotsialno-ekonomicheskoye neravenstvo naseleniya" [Socio-economic inequality of the population]. <http://www.rumvi.com/products/ebook/B5/25f13624-4aa2-45c4-8876-53f8a8c9713b/preview/preview.html>

Kravchenko, A. I. *Sotsiologiya* [Sociology]. Moscow: Akademicheskii proekt, 2002.

Nerivnist v Ukraini: masshtaby ta mozhlyvosti vplyvu [Inequality in Ukraine: the scale and influence]. Kyiv: In-t demohrafii ta sotsialnykh doslidzhen im. M. V. Ptukhy NAN Ukrainy, 2012.

"Poniattia sotsialnoi stratyfikatsii ta yii kharakterystyky" [The concept of social stratification and its characteristics]. <http://studies.in.ua/socialna-polityka-derzhavy/3454-ponyattia-sotsialnoyi-stratyfikatsii-ta-yii-harakterystyki.html>

"Riven zhyttia, nerivnist i liudskiy rozvytok" [Living standards, inequality and human development]. http://pidruchniki.com/15510518/ekonomika/riven_zhyttia_nerivnist_lyudskiy_rozvytok

Russo, Zh.-Zh. "O prichinakh neravenstva" [On the causes of inequality]. In *Antologiya mirovoy filosofii*, vol. 2. 560-567. Moscow, 1970.

"Sovremennyye podkhody k issledovaniyu sotsialnoy stratifikatsii v KNR" [Modern approaches to the study of social stratification in China]. <http://pnu.edu.ru/media/vestnik/articles/560.pdf>

Sorokin, P. A. "Sotsialnaya stratifikatsiya i mobilnost" [Social stratification and mobility]. https://sociology.mephi.ru/docs/sociologia/html/sorokin_soc_strat_mobile.html

"Sotsialnaya poliarizatsiya" [Social polarization]. http://mirslouvrei.com/content_soc/poljarizacija-socialnaja-620.html#ixzz2GjkQipp

"Sotsialne rozsharuvannia suspilstva i sotsialna nerivnist" [Social stratification and social inequality]. <http://um.co.ua/9/9-8/9-83323.html>

"Sotsialna stratyfikatsiia i mobilnist" [Social stratification and mobility]. http://pidruchniki.com/18421120/sotsiologiya/teoriya_sotsialnoyi_stratyfikatsiyi

"Sotsialna struktura suspilstva: tendentsii yii rozvytku, osnovni vydy ta elementy" [The social structure of society: tendencies of development, principal and elements]. <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/sociology/9697/>

"Sotsialna stratyfikatsiia" [Social stratification]. http://pidruchniki.com/1435012037747/filosofiya/sotsialna_stratyfikatsiya

Shevyakov, A. Yu. *Ekonomicheskoye neravenstvo: tormoz demograficheskogo rosta* [Economic inequality: a brake on demographic growth]. Moscow: ISEPN RAN, 2009.

Shkaratan, O. I. *Sotsiologiya neravenstva. Teoriya i realnost* [Sociology of inequality. Theory and reality]. Moscow: ID Vysshey shkoly ekonomiki, 2012.

Slovar po obshchestvoznaniyu [The dictionary on social science]. Moscow: KDU, 2006.

Tykhomyrova, Ye. B. *Osnovy sotsiologii* [Essentials of sociology]. Kyiv, 1996.

"Ukraina po indeksu chelovecheskogo razvitiya zanyala 81 mesto" [Ukraine's human development index ranked 81]. <http://forbes.net.ua/news/1407743-ukraina-po-indeksu-chelovecheskogo-razvitiya-zanyala-81-mesto>

Zotova, M. Ye. "Sotsialna nerivnist: poniattia ta sutnist terminologiy" [Social inequality: the concept and essence of the terminology]. *Ekonomichnyi forum*, no. 2 (2013): 301-307.